Olli Mäenpää
12.2.2016

Perustuslakivaliokunnalle

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (Schengenin rajasäännöstön muutos) (U 1/2015 vp)

Oikeusperusta, suhteellisuusperiaate, toissijaisuusperiaate

Ehdotuksen tarkoituksena olisi tehostaa vapaan liikkuvuuden piirin kuuluvia rekisteritarkastuksia ulkorajoilla ja mahdollistaa kolmansien maiden kansalaisten systemaattiset rekisteritarkastukset ulkorajalla lähtötarkastusten yhteydessä. Rekisteritarkastusten kohteena olisivat Schengenin tietojärjestelmä (SIS), Interpolin varastettujen ja kadonneiden passien rekisteristä ja vastaavat kansalliset rekisterit.

Asetusmuutoksen oikeusperustana olisi SEUT 77(2) artiklan b kohta, jonka mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto säätävät tavallista lainsäätämisjärjestystä noudattaen toimenpiteistä, jotka koskevat tarkastuksia, joita tehdään ulkorajoja ylittäville henkilöille. Oikeusperustaa voidaan pitää riittävänä.

Ehdotuksen perustelut ja tavoite huomioon ottaen sitä voidaan pitää toissijaisuusperiaatteen mukaisena. Suhteellisuusperiaatteen kannalta voidaan sen sijaan pitää ongelmallisena systemaattisten rekisteritarkastusten kohdistamista vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluviin henkilöihin silloinkin, kun heidän voidaan perustellusti olettaa olevan sisäisen turvallisuuden kannalta riskittömiä.

Valtioneuvoston kirjelmässä mainittu riskiperusteinen ennakkotarkastus olisi turvallisuuden vaatimusten ja kustannusten kannalta arvioituna ilmeisesti riittävän tehokas menetelmä. Tällaisen menettelyn näyttäisi mahdollistavan asetusehdotuksen 7(2) artiklan b kohta, jonka mukaan ”jäsenvaltiot voivat suorittaa nämä tarkastukset kohdennetusti jäsenvaltioiden sisäiseen turvallisuuteen, yleiseen järjestykseen, kansainvälisiin suhteisiin tai kansanterveyteen kohdistuvaan uhkaan liittyvien riskien arvioinnin perusteella”. Menettely olisi asetusehdotuksen perustelujen mukaan mahdollinen, jos järjestelmällinen rekisteritarkastus ”voisi vaikuttaa suhteettomassa määrin liikenteen sujumiseen rajalla”.

Perus- ja ihmisoikeudet

Ehdotuksella olisi konkreettista vaikutusta etenkin EU:n perusoikeuskirjassa turvattuihin yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen (7 artikla), henkilötietojen suojaan (8 artikla) sekä liikkumis- ja oleskeluvapauteen (45 artikla). Ehdotettua sääntelyä voidaan pitää näiltä osin ongelmattomana. Sama arvio voidaan esittää ehdotuksesta vastaavien, perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien kannalta.